

نکات مهم و اساسی در کشت و کار گیاهان دارویی پرمصرف و اقتصادی

حسین زینلی، لیلی صفایی، سعید دوازده امامی

اعضای هیئت علمی مرکز تحقیقات کشاورزی اصفهان

گیاهان دارویی به خاطر کاربرد شان در صنایع داروسازی، بهداشتی و غذایی حائز اهمیت بالایی هستند. برای اینکه این گیاهان اقتصادی شوند لازم است روی زمینه های مختلف این گیاهان تحقیقات گسترده ای انجام شود. هر گونه اشتباه در زمینه های کاشت تا مصرف باعث خسارتهای زیادی خواهد شد. که در این مقاله سعی بر این است که در زمینه های مختلف مثالهایی از تحقیقات انجام شده بیان گردد. به طور مثال، اگر اطلاع کافی روی درصد جوانه زنی یا زمان کاشت گیاه نباشد یا گیاه سبز نخواهد شد و یا در طول دوره رشد حالت روزت خواهد داشت که در این حالت خسارت شدیدی به کشاورز وارد خواهد شد. در صورت عدم زمان مناسب برداشت، ترکیبات اصلی گیاه که در صنایع داروسازی کاربرد دارد ساخته نشده و فاقد ارزش دارویی هستند. در بعضی حالت برداشت گیاه در زمان نامناسب باعث ایجاد ترکیبات سمی در گیاه خواهد شد. آبیاری نامناسب یا باعث توسعه بیماری و یا باعث هدر رفتن منابع آبی خواهد شد. نیاز آبی گیاه در هر زمان بسیار مهم می باشد. در زمینه خشک کردن گیاه مسائل مختلفی وجود دارد که در صورت رعایت نکردن آن اصول، گیاه برداشت شده کاربرد دارویی نخواهد داشت. با توجه به مطلب ارائه شده بایستی به این نکته اشاره کرد که گیاهان دارویی از زمان انتخاب بذر تا ارسال به کارخانجات دارویی و بهداشتی به مدیریت خاصی نیاز داشته که بایستی توجه کافی به آنها نمود.

واژگان کلیدی: گیاهان دارویی، زمان کاشت و برداشت

مقدمه:

گیاهان دارویی و معطر به لحاظ کسب در آمد دارای اهمیت ویژه ای بوده و در چند سال اخیر به دلیل مشخص شدن عوارض ثانویه داروهای شیمیایی توجه بیشتری به این گیاهان شده است. به طوریکه طبق گزارش بانک جهانی، گردش مالی صنعت گیاهان دارویی در سال ۲۰۵۰ معادل ۵۰۰ میلیارد دلار خواهد بود (۱).

در حال حاضر یکی از دلایل تولید کم محصولات دارویی در کشور ما و در کشور های در حال توسعه بطور زراعی به خاطر کمبود اطلاعات در زمینه مدیریت به زراعی و به نژادی گیاهان دارویی می باشد. در مورد فرآوری این گیاهان تحقیقات بیشتری انجام شده و فرمولاسیونهای دارویی متعددی به بازار عرضه شده است. کمبود اطلاعات در زمینه به نژادی و به زراعی روی گیاهان دارویی در کشور ما صدمات جبران ناپذیری به تولید کنندگان این گیاهان که تجربه کافی نداشته وارد کرده و یا باعث شده که این گیاهان اقتصادی نباشند.

مواد و روشها:

تحقیقات مختلف زیادی در طی شش سال اخیر در مرکز تحقیقات کشاورزی اصفهان به وسیله اینجانب و توسط همکاران محترم انجام شده که در این مجموعه سعی خواهد شد به نکات کلیدی اشاره شده و همچنین به مسائل مهم که محققان بایستی بیشتر روی آنها فوکوس کنند اشاره خواهد شد. بسیاری از گیاهان دارویی دارای خواب بوده و عدم توجه به این مسئله باعث عدم سبز شدن بذور شده و یا باعث ناپیختگی در سبز شدن و رسیدگی گیاهان خواهد شد. آزمایشات مختلف روی گیاهان گلپر، وشا، موسیر، کما، تاجریزی، بذر البنج، رازیانه، شوید، داتوره و مشکک انجام شد و مشخص گردید که تمامی گیاهان مورد مطالعه دارای خواب بوده و هر کدام از آنها توسط اعمال یک نوع تیمار خاص خواب آنها شکسته خواهد شد. نکته مهم دیگر که در این تحقیق بررسی خواهد شد این است که نام فارسی در مورد اکثر گیاهان دارویی کلی بوده و همین عامل باعث شده که فروشندگان نا آشنا به علم گیاهان دارویی ضربات جبران ناپذیری به کشاورزان وارد نمایند که در قسمت بحث روی

آن صحبت خواهد شد. مسائل دیگر که در این تحقیق بررسی خواهد شد شامل اثرات نوع کودها، زمان آبیاری و مقدار آبیاری، زمان برداشت و تعداد برداشت و بررسی مسائل خشک کردن در گیاهان دارویی خواهد بود.

نتایج و بحث:

تحقیقات انجام شده مشخص شده که اکثر گیاهان خانواده چتریان برای سبز شدن نیاز به سرما داشته تا خواب آنها شکست شود. در تحقیقات انجام شده مشخص شده که گیاهان مشکگ، وشا، کما، موسیر برای سبز شدن نیاز دارند که یک سرمای خاصی را دریافت کنند. در صورت کاشت آنها در بهار به طور مستقیم و بدون اعمال تیمار سرما در حدود یک درصد جوانه زنی خواهند داشت. گیاهانی مثل هنداونه ابوجهل به خاطر پوسته سخت خود بایستی بطور مکانیکی خراش در پوسته آن ایجاد گردد.

تحقیقات متنوع این جانب در طی چند سال گذشته نشان داده است که عدم اطلاع کافی در زمینه زمان مناسب کاشت گیاهان دارویی و نوع بذر عواقب بدی خواهد داشت. بطور مثال وقتی صحبت از بابونه می شود در ایران انواع بابونه ها را که شامل بابونه حقیقی، مخلصه، کبیر، چشم زرد و گاوی است می شود. بنابراین بایستی توجه کرد که روند رشدی آنها متفاوت بوده و هر کدام زمان کاشت و نیاز سرمایی متفاوت خواهند داشت. بطور مثال ثابت شده که بابونه آلمانی یک گیاه خنثی روز بوده و در هر شرایط تولید گل خواهد نمود هرچند کشت پاییزه عملکرد بالاتری دارد. ولی نتایج نشان داده که بابونه مخلصه و بابونه گاوری در صورت کشت بهاره اصلا گلی را تولید نکرده و گیاه در حالت روزت خواهد ماند و هزینه زیادی را برای کشاورز به بار خواهد آورد. در صورتیکه این گیاه پاییزه کشت شود تولید گل کرده و عملکرد قابل ملاحظه ای خواهد داد.

در گیاهان نعناع فلفلی، آویشن و گل محمدی تحقیقات گسترده ای انجام شده و مشخص شده که در این گیاهان زمان برداشت برای تولید حداکثر اسانس و عملکرد اندام هوایی متفاوت بوده و بایستی به بازده اسانس توجه کافی نمود. در گیاه نعناع فلفلی بهترین زمان در مرحله غنچه دهی و در آویشن در زمان شروع گل دهی تشخیص داده شده است.

نکته کلیدی دیگری این است که روش خشک کردن و نوع خشک کردن گیاه دارویی متفاوت بوده و بایستی توجه کافی نمود. در گیاه بادرنجبویه اگر روش خشک کردن در دمای بالای ۳۰ تا ۴۰ انجام شود محصول بی ارزش خواهد شد.

منابع:

یوسف زاده، کاظم. ۱۳۸۷. بررسی تنوع ژنتیکی تبار بابونه بر مبنای خصوصیات کاربولوژیکی و مورفولوژیکی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی دانشگاه شهرکرد.

میرزایی، اعظم. ۱۳۸۸. بررسی راههای شکستن خواب بذر در گیاهان گلپر، وشا و مشکگ از خانواده چتریان در شرایط آب و هوایی اصفهان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین اهواز.

Important notes on field of cultivation of economical medicinal plants

Hossein Zeinali, Liliy Safaei, Saeid Davazdeh Amami, Ravanfar, Sahar
Researcher of Isfahan Agriculture Research Center

Abstract:

Medicinal plants are very important for their use in pharmaceutical and food industry. It is necessary to do a widespread research on these plants for economical use. Any mistake in the field of cultivation till to use will cause high loss. In this paper we tried to give examples in different field of research. For example, if there was less information on percentage of germination or time of cultivation, the plant may not grow and it will have rosette form, which in this situation it will cause high loss to the farmer. If cultivation does not take place in the proper time, the primary plant compounds which are useful in pharmaceutical industry will not synthesis and have no medicinal value. In some situation when the cultivation is carried out in

improper time, it may lead to synthesis of toxic compound in plant. Improper water treatment will lead to spread of disease or loss of water sources. Water requirement of plant is very important in any time duration. For drying of plant there are different prerequisites which should be observed otherwise the cultivated plant does not have any medicinal value. With regard to the given thought we should give this point that medicinal plants require a special management from the time of seed selection till the time of dispatch to the pharmaceutical industry, so they require proper consideration.

Key words: Medicinal plant, Planting and harvesting time.